

SENSURI ȘI SEMNIFICAȚII ÎN TOPONIMIA SATULUI ȘOIMUȘ (II)

Continuând analiza toponomiei satului Soimuș, începută într-o lucrare publicată în anul 1992 (Acta Musei Porolissensis XVI) și în care prezentăm toponimele din teritoriul satului, în încercarea de față punem accentul pe numele topice din intravilan, referindu-ne atât la aria lui actuală cât și la perspectiva istorică, întrucît, la fel ca în alte situații, „vatra” satului evoluează complex, lărgindu-se sau restrîngîndu-se, funcție de avaturile istoriei. Corelînd informațiile din izvoarele istorice scrise, cu urmele arheologice și tradiția orală, am ajuns la concluzia că vatra satului Șoimuș a evoluat în același perimetru, de la forma de sat dispersat pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, la aceea de sat grupat, formă în care evoluează pînă în timpurile noastre. Oglindită în toponimie, această situație ne relevă trei tipuri de nume topice: din intravilanul existent pînă în anul 1871 cînd s-au întocmit hîrțtile cadastrale, apoi cele care denumesc extensia intravilanului în perioada următoare și în special după reformele agrare din 1922—1924 și 1945—1946, precum și intravilanul în aria veche a satului (cu gospodării dispersate în cazul Șoimușului Mare și mai grupate în cazul cătunului său Șoimușul Mic, menționat în documentele din secolele XVI și XVII).

Supunem analizei un număr de 80 toponime, alcătuite la rîndul lor din 171 elemente topice. Un număr de 17 nume topice sunt simple, iar 63 compuse (în mare majoritate reunind substantive — 39, urmîndu-le cele compuse dintr-o prepoziție ce introduce un complement circumstanțial de loc — 19).

Cum este și firesc, în special pentru satele grupate (în cazul nostru situația este caracteristică cel puțin pentru ultimii 250 de ani), foarte multe toponime denumesc căile de acces prin sat, fie cele mai importante — „Drumul Țării” — fie secundare — ulițele. Termenul „drum” are o frecvență de 2 ori, iar acela de „uliță” de 17 ori, varianta diminutivă a acestuia din urmă, „ulicioară” apare o singură dată.

Unele toponime sau elemente topice desemnează poziția geografică în raport cu configurația terenului, folosindu-se apelative frecvent întîlnite în toponimia transilvană ca Susani, Josani, deal, vale, pârâu, coastă etc.

Văile și pâraiele ce străbat diferitele părți ale satului au determinat marea număr de nume topice compuse cu ajutorul apelativului „pod” — 6 și al celui de „punte” — 2.

O utilizare destul de mare are apelativul „fântână”, cu o frecvență de 10 toponime distribuite pe toată suprafața „vetrei” satului, atât a celei vechi cât și a celei actuale, denumind sursele obștești de folosință, în condițiile existenței, aproape la fiecare gospodărie a unei fântâni.

Relațiile sociale sunt reprezentate de 9 toponime, referindu-se, de regulă, la proprietate.

Multe nume topice provin din antroponime, fie individuale — 17, fie colective, de asemenea 17.

Relația de folosință este prezentă în 12 nume.

Un număr de 7 toponime sunt construite cu ajutorul unor apelative ce exprimă porecle, modalități etice de caracterizare succintă a personalității oamenilor, cu accente de critică socială realizată în special cu mijloacele umorului fin dar adesea caustic, specific țăranului român. Și în trecut și în prezent fiecare familie are o poreclă specifică pe care, de regulă, o moștenește și o transmite urmașilor; dar se mai întâmplă să apară în diferite împrejurări și porecle noi.

Un important număr de toponime denumesc locuri din vechile vetre ale satului, cum ar fi Sub Guruiete, Via Oanii, Iertașul Țiganului, Grădini, Pogăcioaia, Ciuburcani, Oșteze, Spătari, etc., dintre care, așa cum se poate observa, deosebit de sugestive sunt cele cu caracter antroponimic, fie individual fie colectiv, în special pentru semnificația lor istorică. Diferitele părți ale vechilor vetre ale satului sunt denumite cu un număr de 22 toponime, în vreme ce părțile mai noi ale intravilanului sunt reprezentate de un număr de 5 toponime ca Rătul Buiecii, Ulița Sturzului, Ulița Hoțului, Temețul Jidovilor, Din jos de sat.

Așa cum se poate observa, marea majoritate a toponimelor sunt românești, sau formate pe teritoriul limbii române. Originea lor etimologică a fost explicată în lucrarea amintită la început și care cuprinde un glosar al numelor topice. Singurul nume topic neexplicat acolo este cel al satului.

După cum se știe, pe teritoriul Transilvaniei există mai multe localități cu numele de Șoimuș, în județele Bihor, Bistrița-Năsăud, Mureș, Hunedoara, Sălaj, precum și una dispărută în județul Satu-Mare, denumită în documentele vechi Solumus, la fel ca Șoimușul din județul Sălaj.

Lingviștii și istoricii unguri pun numele satelor respective în legătură cu o presupusă obligativitate a locuitorilor lor de a-și achita sarcinile financiare în pui de șoim, păsări de pradă din familia Falconidelor, utilizate prin dresaj la vânatoare, la curtea regală a Ungariei fiind la mare cinste acest fel de vânatoare. În acest sens M. Petri, despre care St. Pascu afirmă că este un talentat și harnic istoric, scria în ampla sa monografie a județului Sălaj, în legătură cu numele satului Șoimuș, nu fără oarecare îndoială că „...numele acestei localități vine, probabil, de la faptul că locuitorii satului își plăteau impozitul în șoimi” (14). La fel susține și K. Togányi (20, 547), precum și dicționarele mai vechi, precum cel al lui Czuczor și Fogarasy (7), sau Lexikonul mai nou al lui Révai (15). Aceste puncte de vedere sunt preluate și de unii lingviști români (1), atunci când este vorba de acest nume de sat.

Această opinie este însă marcată de câteva contradicții. Apelativul „Solyom”, invocat de cei amintiți mai sus, este considerat chiar de către lingviștii unguri ca fiind originar din limba iliră (7, 19, 20), iar după slaba lui frecvență în documentele mai vechi se pare că s-a impus destul de târziu, probabil prin secolele XV, XVI, în urma sinonimului său Dároc, de sorginte germană (trecut prin filieră cehă). Ambele apelative apar sporadic în documente din secolul XV, ceea ce dovedește utilizarea lor restrânsă. Satul Șoimuș, supus prezentei analize, este însă menționat în documente

la începutul secolului XIII în forma Solumus, în care este evident radicalul latin „Solum” și nu pseudounguresc „Solyom”. Dacă acceptăm ideea că actele de cancelarie din aceea perioadă de început a administrației maghiare în Transilvania, redactate în limba latină, erau întocmite de funcționari ce dovedesc o bună cunoaștere a acestei limbi, este greu de crezut că ar fi putut utiliza o expresie latină cu un înțeles total diferit de cel real. În această situație ar fi fost firesc ca un cunoscător, chiar mediocru al limbii latine să găsească echivalentul lui „Solyom” în această limbă, ceea ce ar fi condus probabil la un nume ca „Falconari”, sau ceva asemănător și nici de cum Solumus.

Avînd în vedere faptul că apelativul „șoim” denumit mai multe păsări răpitoare din familia Falconidelor, nu este prezent în graiul românesc din bazinul mijlociu al Someșului decît ca neologism pătruns prin literatură, uzuală fiind o altă expresie, aceea de „Bod’i”, este greu de presupus o influență a unui termen care la acea vreme încă nu se impusese nici în limba maghiară, astfel încît el să denumească un sat pe care documentul ni-l prezintă într-o formulă extrem de limpede „villa olachalis Solumus”(18), parcă pentru a înlătura orice dubiu cu privire la etnicitatea locuitorilor săi.

Desigur, așa cum arată N. Drăganu, denumirile localităților evoluează în bună măsură și sub influența presiunii autorităților politice și administrative, suportînd de asemenea transformări odată cu evoluția limbii (8). Putem observa acest lucru și în cazul satului Șoimuș, a numelui respectiv. Așa de pildă urmărind documentele de la prima consemnare a satului în Registrul Capitlului de la Oradea, în anul 1205, după cum rezultă din Dicționarul întocmit de C. Suci, ca și din monografia lui M. Petri, avem următoarea situație a evoluției acestui nume:

- 1205 Solumus, 1213 villa olachalis Solumus, 1219 villa Solumus,
- 1367 Solymus, 1369 Solymus, 1387 villa olachalis Solumus,
- 1423 Valselsolumus, 1499 Kissolymos,
- 1540 Nagy Solymos, 1543 Naghsolmos, Kyssolmos, Solymos,
- 1545 Nagy es Kissolmos, Solymos, Kys Solymos,
- 1549 Nag Solmos, Kyssolmos, 1553 Nag Solmos, Kissolmos,
- 1564 Nagy Solmos, Kyssolmos, 1570 Nagyslymos, Kyssolymos,
- 1642 Nag) Solymos, Kyssolymos,
- 1703 Solymos, 1715 Solymos, 1720 Solymos, 1750 Solymus,
- 1826 Solymus, 1850 Solymus, 1854 Solymos, Soimoș, 1871 Solymus.

Se poate observa aici o evoluție destul de sinuoasă spre forma ce cuprinde o tendință de maghiarizare, mai accentuată prin secolele XVI și XVII, cînd, probabil, o parte a teritoriului satului a intrat în posesia familiei nobiliare Jakcsi (cu care sătenii din Șoimuș au avut numeroase confruntări, chiar și procese pentru pămînt (14)). Că localnicii n-au acceptat cu ușurință această evoluție a numelui satului lor, reiese și din înregistrarea, începînd de pe la mijlocul secolului XVIII a formei Solymus, deci cu revenirea sufixului „us”, care amintește de vechea formă Solumus. Pe de altă parte, subliniem că în graiul local, spre deosebire de documentele de la primărie, în mod firesc se utilizează această formă a numelui, cu sufixul „uș”, după cum relatează și informatorii (Temeș Florica — țărancă, 79 ani, Roman Mihai — țăran, 92 ani, Husian Susana, țărancă, 87 ani; înregis-

trări în anul 1990), care afirmă că „în bătrâni” se folosea o formă mai aparte a numelui satului și anume, Șimuș. De altfel, locuitorii din satele vecine, în special cele dinspre sud și sud-est, de peste Someș, folosesc pentru denumirea satului această formă Șimuș, iar a locuitorilor săi „șimușeni”. Aceasta poate servi drept indiciu asupra evoluției toponimului în graiul local de la forma inițială Solumus, la cea actuală Șimuș, sau oficial-administrativă Șoimuș. Asupra acestei evoluții s-au manifestat două tipuri de influențe, una din perspectivă administrativă — exterioară și represivă, în bună măsură artificială — iar a doua, naturală, din interiorul comunității, suportând și ea în mod firesc presiunile unei administrații străine și în multe privințe ostile (în plan lingvistic, mai cu seamă din secolul XIX încoace). Exemple asemănătoare prezintă și alte sate românești din zonă. De pildă satul Romna, din apropierea Șoimușului, a cărui denumire evoluează de la forma Romna în 1338, poss. Rona 1920, villa olachalis Rona 1423, Ronya 1548, Thona 1584, Rogna 1733, Rona, Rogna 1854, pentru ca în graiul locuitorilor săi și a celor din satele românești vecine să se păstreze forma inițială Romna, chiar dacă în documentele oficiale actuale se utilizează forma considerată probabil mai „distinsă” Rona.

În cazul toponimului Șoimuș, asocierea cu apelativul „șoim” ni se pare artificială și neconformă cu realitatea lingvistică a comunității românești ce a viețuit aici din timpuri străvechi. În mod evident primele consemnări documentare au relevat un nume cu o semnificație deosebită — Solumus — care ne indică faptul că este vorba de un loc unde se practica agricultura și era o comunitate umană care avea destinul legat de munca pământului și de facilitățile locului respectiv, chiar dacă în cursul istoriei au mai venit și alții care au lărgit acest „solum” prin despăduriri, sau alții care și-au însușit doar prin forma și viclenie bunuri și în cele din urmă, părți din moșie.

Considerarea originii toponimului Șoimuș în aceea formă care a rezistat până la sfârșitul scolului XV fără a suferi schimbări, iar unele elemente ale ei păstrându-se pînă astăzi, forma Solumus, originară din latinescul „solum” — pământ lucrat, sat natal, sau chiar patrie — concordă mai bine cu forma Șoimuș, încetățenită în vremurile din urmă, precum și cu forma arhaică Șimuș, utilizată cum am arătat, în special de către vecinii asupra cărora nu s-a exercitat direct vre-o presiune cu privire la forma numelui unui alt sat. Se remarcă utilizarea unei forme asemănătoare pentru satul Șoimușeni, adică Șimușeni, sat situat oa vreo 20 km. distanță de Șoimuș, dar originar, pe cît se pare, din acesta. De asemenea, în evoluția istorică a structurilor limbii, ni se pare a fi o relație mai firească între forma Solumus și aceea amintită mai înainte, Șimuș.

În prima parte a acestei lucrări am prezentat cîteva toponime ce denumesc locuri unde se pot observa urme de amenajări, valuri de pămînt dispuse, unele, în forme dreptunghiulare, sugerînd incinte, dispuse ca o salbă, începînd din imediata apropiere a vetrei actuale a satului, pe o distanță de aproximativ 1500 m., din locul numit Vărășoia trecînd prin pădurea Copăcel, pădurea de la Șanș, pădurea de la Șipot, pînă în pădurea de la Țînea. În toate aceste locuri se găsesc vestigii de diferite forme (contraforturi incinte, un val lung de aproximativ 400 m), iar dacă avem în vedere că ape-

lativul Vărășoia este o formă de receptare în graiul local al ungurescului Vároș (Vár = cetate), ne considerăm îndreptățiți să avansăm ipoteza unor fortificații, poate chiar a unui castru roman. Urmează ca săpături arheologice sistematice să lămurească această problemă.

Revenind la problematica principală a acestei lucrări, sîntem convinși că din analiza toponimelor amintite, pot fi extrase și alte informații, orice observații pertinente fiind bine venite.

GLOSARUL

numelor topice din intravilanul satului Șoimus

- Anceloia (Ančeloia) (J/6)
Denumirea unui teren idn intravilanul satului. „Loc de casă și grădină ce a fost proprietatea unei familii de evrei cu numele de Ancel”. Derivat dintr-un antroponim, Ancel+suf. oia.
- Arace (Aráce, Între aráce) (J/5)
Denumirea unui loc unde se intersectează Valea Șoimușului cu Valea Șutăii, la marginea estică a intravilanului.
Arace, arac (reg) „șanț de scurgere a apei” (magh. árok) (DA)
- Arinar, (Arinar') (G/6)
Loc unde avea gospodăria un om porecli Arinar, pentru că de lângă grădina lui se săpa ari-na folosită la acoperirea suprafețelor lipite cu lut (pardoselile de pământ din casele vechi, prispele, ariile de „îmlătit” cereale etc.) și pentru fabricarea cărămidilor”. Nume derivat dintr-o poreclă antroponimică.
Arinar, arină „nisip mărunț” (lat. arina) (DA)
- Ciurburcani (Cuburcán') (I, J/7, 8)
Pădure la S de sat, unde „spuneau bătrîni că mai demult a fost acolo un cătun și pământ lucrător”. Derivat probabil din Ciubur+suf. cani. Ciubur, (obscur din punct de vedere etimologic) vechea denumire a actualei localități Jibou (C. Suci, DILT)
- Ciurica (Čurica) (H/6)
„Loc unde a avut casă o femeie poreclită Ciurica pentru că era cam negricioasă”. Toponim derivat dintr-o poreclă antroponimică, de la cioară, cu sens comun (cf. alb. sorrë) (DEX)
- Coastea Busă (Coástia Bùsă) (I/6)
„Loc unde a avut grădină un om pe care îl chema Busa”. Coastea, coastă, „latură înclinată a unui povârniș, înălțime, pantă” (lat. costa) (DEX); Busă, Busa, antroponim (I.I., DNR)
- Drumul Sarchii (Drúmu Sárchi) (F/6)
Cale de acces în partea de V a satului „unde, mai demult, avea casă un om pe care îl poreclea Sarca”. Drumul, drum, cale de comunicație terestră, alcătuită dintr-o bandă îngustă și continuă de teren...” (sl. drumù); Sarchi, țarcă, coțofană (magh. zsarka) (DEX).
- Drumul Țării (Drúmu Țării) (A-O/4-6)
Drum principal care străbate satul și face legătura la SE cu orașul Jibou și la NV cu șoseaua ZALĂU-Cehul Silvaniei. Drum (sl. drumu) Țării, țară (lat. terra) (DEX).
- După Curte (Dúpă Cúrt'e) (G/5)
„Teren situat dincolo de locul unde, mai demult, era o casă cu magazii și grajduri ale grofului Wesseleny, unde locuia administratorul acestui. După (lat. depost); Curte, „locuința de la țară a moșierului” (lat. curtis) (DEX).
- Fântâna de la Ciurica (Fântâna d' la Čurica) (H/6)
Loc intravilan cu o fântână publică „unde, mai demult avea casă o femeie pe care o poreclea Ciurica”. Fântână (lat. fontana) (DEX).
- Fântână de la Curte (Fântâna d' la Cúrt'e) (G/5)
Loc intravilan cu o fântână publică, „unde mai demult era o „curte” a grofului”.
- Fântâna de la Fundul Gozului (Fântâna d' la Fúndu Gózului) (L/4)
Loc de pășune cu o fântână surpată, având o legendă potrivit căreia „mai demult, când

- a fost un război cu nemții, oamenii din sat au ascuns acolo clopotele de la biserică pentru a nu fi jefuite de dușmani, care le topeau pentru a fabrica din ele tunuri. Clopotele s-au scufundat adinc în fântână și nu au mai putut fi scoase. De atunci, se spune că în fiecare noapte de Înviere (paști) „din adâncul fântânii se aude tânguitul clopotelor...” Fundul, „partea de jos a unui recipient”; aici cu sensul de teren ce intră în pădure, fiind înconjurat din trei părți de aceasta, (lat. fundus); Gozului, goz, „resturi nefolositoare de vegetale” (magh. gaz) (DEX).
- Fântâna de la Lac (Fântâna d' la Lác) (B/3)
Fântână cu un debit mare, având un bogat conținut al apei în săruri minerale. Este situată într-un loc „care ține apă”. Lac, aici cu sensul de loc mlăștinos” (lat. lacus) (DEX).
 - Fântâna de la Nucu (Fântâna d' la Núcu) (I/6)
Fântână publică într-un loc intravilan „unde, mai demult avea casă un om căruia i se spunea Nucu”. Nucu, derivat dimin. de la Ion, n. calend. (A.N. Const. DOR).
 - Fântâna de la Spătari (Fântâna d' la Spătári) (I/7)
Fântână veche situată într-un loc „unde, foarte demult, aveau case și gospodării niște familii care se ocupau cu făcutul spetelor pentru războaiele de țesut”. Spătari, deriv. din spată+suf. ari, spată, „piesă la războiul de țesut formată dintr-un sistem de lmele paralele fixate la ambele capete, formând un pieptene cu două rădăcini, printre dinții căruia trec firele de urzeală” (lat. spatha) (DEX).
 - Fântâna de la Tigarî (Fântâna d' la Țigáni) (F/5)
Fântână situată la marginea de NV a satului într-un loc unde „mai demult au avut casă niște țigani”. Țigani, țigan „persoană care face parte dintr-o populație originară din India” (sl. čiganinu) ((DEX).
 - Fântâna de la Via Oanii (Fântâna d' la D'ia Oúăunii) (G/1)
Loc de pășune unde este o fântână de adăpat vitele. Via, vie (lat. vinea) (DEX); Oanii, Oanea, deriv. de la Ion, n. calend. (A.N.C., DOR).
 - Fântâna din Mânzărie (Fântâna d'in Mânzărîe) (G/3)
Fântână de pășune, folosită pentru adăpatul vitelor. Mânzărie, deriv. din mânz+suf. ărie, mânz, „puilul de sex (masculin) al iepei” (alb. mës) (DEX).
 - Fântâna din Râtu Taurului (Fântâna d'in Rātu Tăurului) (G/4)
Fântână pe pășune, pentru adăpatul vitelor. La construirea acesteia, în acel loc au fost descoperite fragmente de ceramică. Râtu, rât, (reg.), „șes de-a lungul unei ape curgătoare, pe care crește iarbă” (magh. rhet) (DEX); Taurului, taur, „mascul necastrat din specia taurinelor” (lat. taurus) (DEX).
 - Grădini, (Grăd'in) (F, G/4)
Nume a două locuri, unde potrivit tradiției „mai demult au fost grădinile satului vechi, iar mai târziu, când terenurile au ajuns în proprietatea grofului, acesta dădea slujitorilor săi parcele de teren în folosință periodică”. Grădini, grădină, „suprafață de teren arabil, de obicei îngrădită, pe care se cultivă legume, flori sau pomi fructiferi” (bg. scr., gradina) (DEX).
 - Grădinile Nulenilor (Grădinile Nulênilor) (I/5)
„Loc unde aveau grădini niște familii cărora le ziceau Nuleni, fiind foarte săraci, la o însciere a averilor (conscripție) nu aveau aproape nimic după ce să plătească dare”. Grădinile, v. grădină. Nulenilor, probabil se originează într-o expresie utilizată cu prilejul conscripțiilor urbariale, pentru cei lipsiți de avere, „Nulla habere...” (lat. a nu avea) (DLR).
 - Grădinile Tăneștilor (Grăd'inile Tănêștilor) (D/5)
„Loc unde aveau grădini niște familii ce se trăgeau dintr-un strămoș pe care îl chema Costan și i se zicea Tanea”. Grădinile, v. grădină; Tăneștilor, deriv. din Tanea+suf. ești, deriv. dimin. din Costan, Constantin, nume calend. (N.A. Const. DOR).
 - Iertașul Țiganului (Iertașu Țigánului) (L/4)
„Poiană la marginea pădurii de la Dealul Bârsei, unde mai demult a tăiat pădure un țigan pentru a-și face loc de casă și grădină”. Iertașul, iertaș, loc unde s-a tăiat pădurea, runc, (magh. irtás) (DA).
 - Josani, (Josán) (H-I/6)
„Parte mai joasă a satului, în dreapta Văii Șoimușului”. Josani, derivat din jos+suf. ani, așezat într-un loc mai coborât, în vale”, (lat. deosum) (DEX).

- La Biriși (La Bd'iriși) (F/5)
„Loc în capătul satului dinspre Fânațe, unde aveau case birișii grofului” (are semnificație doar pentru locuitorii mai vîrstnici). Biriș, „conducător de atelaje cu tracțiune animală (magh. biriș) (DA).
- Lac, (Lác) (G/6)
„Parte a satului, spre Dealul Vărășoaiei, așezată pe un loc apăsător” (mlăștinós). Lac, (lat. lacus) (DEX).
- La Curte (La Cúrt'e) (G/5)
„Loc unde era gospodăria principală a grofului”. Curte (lat. curtis) (DEX).
- La Grajduri (La Grájđuri) (G/5)
„Loc lângă Curte, unde erau grajdurile grofului, iar acum sînt tot aproape acolo grajdurile comunale, foste ale CAP”. Grajduri, grajd+suf. uri, „Construcție”, sau încăpere special amenajată pentru adăpostirea animalelor mari” (sl. graždu) (DEX).
- La Nucu (La Nucu) (I/6)
„Loc unde mai demult a avut casă un om căruia i se zicea Nucu”. Vezi Fântâna de la Nucu.
- La Pod (La Pód) (I/6)
Loc situat spre capătul satului dinspre Jibou, unde Drumul Țării trece peste Valea Șoimușului, iar acolo este un pod căruia „mai demult i se zicea Podul Onisii, pentru că în apropiere era gospodăria unui om pe care îl chema Onisie”. Podul, pod, „construcție de lemn, de piatră, de beton, etc., care leagă între ele malurile unei ape sau marginile unei depresiuni de pământ, susținând o cale de comunicație”⁵(sl. podu) (DEX).
- La Punte (La Púnt'e) (I/6)
Loc în partea de mijloc a satului, „unde este o punte peste care trece ulicioara ce duce din mijlocul satului spre Josani, peste Valea Șoimușului”. Punte, „pod îngust (format adesea numai dintr-o scindură sau dintr-o bărnă) așezat peste un șanț, peste o apă, sau peste o râpă, care poate fi trecută numai cu piciorul” (Lat. pontis) (DEX).
- Mănzărie (Mănzărie) (G/2–3)
Pășune la E de sat, „unde mai de mult era o parte din vatra veche a satului Șoimușul Mare”. Mănzărie, v. Fântâna din Mănzărie.
- Moine (Móine) (J/4–5)
Parte de hotar unde, mai de mult, „toate pămînturile (parcelele) au rămas o vreme neîncerate” (acest loc a făcut parte pînă la începutul sec. XVIII din vechea vatră a satului Șoimușul Mare). Moine, moină, „pămînt cultivabil rămas o perioadă necultivat pentru a-și reface proprietățile productive” (et. nec.) (DA, serie nouă).
- Nuleni (Nuleni) (I/5)
Loc intravilan „unde au avut case și gospodării niște familii cărora li se zicea Nuleni”. V. Grădinile Nulenilor.
- Oșteze (Oštéză) (H/7)
„Loc la marginea satului, unde, mai demult a fost un cătun”. Oșteze, „suburbie” (magh. hóstád; germ. vorstadt) (DA).
- Părâu Jipului (Părâu Jípului) (I/5–6)
„Mic părâu ce izvorăște din Dealul Jipului și se varsă în Valea Șoimușului aproape în mijlocul satului”. Părâu, „apă curgătoare mică, râu mic” (cf. alb. përrua); Jipului, jip, „copac tânăr...” (magh. zsup) (DEX); după MNSz (7) de orig. iliră.
- Părâu Spătarului (Părâu Spătáriuui) (I/6–7)
„Părâu ce izvorăște din locul numit La Spătari”, V. părâu; v. Fântâna de la Spătari.
- Părâu Vărășoaiei (Părâu Vărășoáii) (G/6–7)
„Părâu ce curge pe sub Dealul Vărășoaiei”, V. părâu; v. Dealul Vărăș.
- Pe Părâu (Pă Părâu) (H/6)
Parte a vetrei satului cuprinsă între Podul Găvriluchi și Podul Vălușanului. V. părâu.
- Podul Găvriluchi (Pódu Gávriľúchi) (G/6)
„Pod lângă care avea casă un om pe care îl chema Găvriluca”. Podul, v. la Pod; Găvriluca, dimin., din Gavril, n. calend. (N.A. Cont. DOR).
- Podul Vălușanului (Podu Vălușánuui) (I/6)
Pod peste Valea Șoimușului „unde avea casă și grădină un om pe care îl chema Văluș”. V. pod; Vălușanu, Văluș+suf. anu, n.p. (DNR).

- Pogăcioaia (Pogăčoáia) (J/4)
Loc în vatra veche a satului, pe Valea Sutăii, unde „foarte de mult a avut casă și pământ o femeie pe care o poreclea Pogăcioaia”. Pogăcioaia, deriv. din pogace, aici cu sensul de turtă de floarea soarelui rezultată la prelucrarea semințelor pentru ulei. (Germ. pogatsche) (DEX).
- Râțul Buiecii (Rātu Buiéči) (I/6)
„Loc în vatra satului, lângă Valea Soimușului, folosit pentru fân”. Râțul, rât+suf. ul, „ses de-a lungul unei ape curgătoare pe care crește iarbă pentru cosit sau pășunat” (magh. rhét) (DEX); Buiecii, buiaca, buiac (sl. v. bujaku) (DA).
- Spătari (Spătári) (I/7)
„Loc unde, mai demult au avut case și grădini niște familii ce se ocupau cu făcutul spețelor pentru războiul de țesut”. Spătari, v. Fântâna de la Spătari.
- Sub Acați, (Su Acăț) (I/6)
„Loc de unde e scoate arina pentru uscarea suprafețelor lipite cu lut” („fața” casei, arile pentru îmblățit etc.). Sub, prepoziție, introduce un compliment circumstanțial de loc; arată poziția unui lucru ce se găsește mai jos de ceva” (lat. subtus); Acăț, „arbore melifer din familia leguminoaselor, cu frunze compuse și flori, de regulă albe, și ramuri cu ghimpi”, (lat. accacia) (DA).
- Sub Guruiete (Su Guruiétá) (E/3)
Pământ arător la marginea de E a satului, mai jos de pădurea Guruiete. „Mai demult a fost în vatra veche a satului”. Sub, v. Sub Acați; guruiete, deriv. din grui, „pisc sau coastă de deal” (et. nec.) (DEX).
- Sub Dealul Popi (Su D'alu Pópi) (G/6)
Loc în partea de V a satului, situat „mai jos de Dealul Popi”. V. Sub; v. Dealul Popi.
- Sub Soroș (Su Soroș) (G/6)
„Loc la marginea satului, mai jos de locul numit Soroș”. V. Sub; V. Soroș.
- Sub Vii (Su D'ii) (I/6)
„Loc în vatra satului, între Podul Onisii și Acați, mai jos de Vii”. V. sub; Vii, vie (lat. vinea) (DEX).
- Tănești (Tănést') (I/6)
„Loc la marginea satului, unde au avut case și gospodării niște familii cărora li se zicea Tănești, după numele unui strămoș”. V. Dealul Tăneștilor.
- Teglarie (T'eglărie) (L/6)
„Loc la marginea dinspre Jibou a satului unde, mai demult, se făceau cărămizi pentru construcții”. Teglarie, deriv. din tegla+suf. arie, (scr. țigla) (DEX).
- Temeteul Jidovilor (Temet'eul Jidod'ilor) (H/5)
„Cimitir unde erau înmormântați mai demult cei din familiile evreilor ce au trăit în sat până în anul 1943”. Temeteu, cimitir (magh. temeto); Jidovilor, Jidov, evreu, (reg.) (sl. židovinu) (DEX).
- Țintirim (Țintirim) (H/6)
„Loc unde este cimitirul satului, de când au ars nemții satul vechi Soimușul Mare” (1703), cu prilejul războiului curuților; în apropiere se construiește în 1733 biserica de lemn ce arde în 1937); Țintirim, cimitir (magh. cinterem) (DEX).
- Ulicioara Brăzgăului (Úlicioara Brăzgăului) (I/6)
„Ulicioară ce trece pe lângă locul unde avea casă un om poreclit „brăzgău” pentru felul lui de a fi mocos și nervos” Ulicioară, deriv. din uliță, „drum îngust ce străbate un sat” (sl. ulica) (DEX); Brăzgăului, brăzgău+suf. lui, deriv. din brăzgăială, termen local pentru lapoviță (et. nec.) (DA).
- Ulița Bisericii (Úlița Besérici) (H/6)
— „Uliță în sat care trece pe lângă biserică” Uliță (sl. ulica); Bisericii, biserică, „clădire destinată celebrării unui cult creștin” (lat. basilica) (DEX).
- Ulița Broscarilor (Úliță Broscarilor) (I/6)
„Uliță într-o parte mai joasă a satului, pe un loc mlăștinos, unde sunt multe broaște”. Ulița, n. Úlicioara Brăzgăului; Broscari, deriv. din broască+suf. ari, broască, „... animale amfibii din clasa batracienilor...” (lat. broscia) (DEX).

- Ulița Busi (Ulița Búsi) (I/6)
„Ulicioară pe care avea casă un om pe care îl chema Busa”. V. Ulicioara Brâzgăului; Busa, v. Coasta Busă.
- Ulița Crăciuneștilor (Ulița Crăciunéștilor) (H/5)
„Uliță pe care aveau case niște familii ce se trăgeau dintr-un strămoș pe care îl chema Crăciun”. Ulița, v. ulic. br.; Crăciunești, deriv. din Crăciun+suf. ești, n. calend. (A.N. Const. DOR).
- Ulița Dudului (Ulița Dúdului) (F/5)
„Ulicioară unde și-a făcut casă prima dată un om pe care îl poreclea Dudu”. Ulița, v. ulița br.; Dudului, dud+suf. lui, „tub, țevă, burlan” (reg.) (magh. duda) (DEX).
- Ulița Găvriluchi (Ulița Găvrilúchi) (H/6)
„Uliță pe care avea casă un om pe care îl cheam Găvriluca”. Ulița, v. Ulicioara Br.; Găvriluca, v. Podul Găvriluchi.
- Ulița Horincarului (Ulița Horincáriului) (H/6)
„Ulicioară pe care avea casă un om pe care îl chema Horincaru”. ulița, v. Ulicioara Br.; Horincarului, Horincaru+suf. lui, „cel care fabrică horincă”, (rachieu de proastă calitate)” (ucr. horilca) (DEX).
- Ulița Hoțului (Ulița Hóțului) (J/6)
„Uliță unde era o singură casă a unui om poreclit „hoțul” pentru că, fiind mai departe de sat, se temea că va fi jefuit de hoți”. „Ulița, v. Ulicioara Br.; Hoțului, hoț+suf. lui, „persoană care fură” (et. nec.) (DEX).
- Ulița Jipului (Ulița Jipului) (H/5)
„Uliță ce duce din sat spre dealul Jupului”. Ulița, v. Ulicioara Br. Jipului, v. Pârăul Jipului.
- Ulița Josanilor (Ulița Josánilor) (I/6)
„Uliță în partea mai joasă a satului”. Uliță, v. uliță; v. Josani.
- Ulița lui Temeș (Ulița lui Témeș) (I/6)
„Uliță pe care singura casă era a unui om numit Temeș”. V. uliță; Temeș, n.p. (I.I. TR).
- Ulița lui Toderaș (Ulița lui Tod'erás) (G/6)
„Uliță pe care avea casă un om pe care îl chema Toderaș” v. Ulița; Toderaș, dimin. de la Toader+suf. aș, n. calend. (A.N. Const. DOR).
- Ulița Lupului (Ulița Lúpului) (H/6)
„Uliță unde avea casă un om pe care îl chema Lupu”. V. Ulița; Lupului, lup+ suf. lui, zoonim. (lat. lupus) (DEX) (A.N. Const. DOR).
- Ulița Mugurului (Ulița Múgurului) (G/6)
„Uliță pe care avea o casă un om poreclit Muguru”. V. ulița; Mugurului, mugur+suf. lui, „organ al plantelor superioare format dintr-un vârf vegetativ și din frunze tinere” (cf. alb. mugull) (DEX) (autoh.) (I.I.R. ER).
- Ulița Petri, (Ulița Pétri) (I/6)
„Uliță pe care avea casă un om pe care îl chema Petre”. V. ulița; Petre, n. calend. (A.N. Const. DOR).
- Ulița Tăneștilor (Ulița Tănéștilor) (I/6)
„Uliță la marginea satului ce ducea spre gospodăriile unor oameni cărora li se zicea Tănești”. V. ulița; V. Grădinile Tăneștilor.
- Ulița Nulenilor (Ulița Nulênilor) (I/5)
„Uliță pe care au case mai multe familii cărora le spune Nuleni”. V. ulița; V. Nuleni.
- Ulița Susanilor (Ulița Susánilor) (H/5)
„Uliță în partea mai de sus a satului”. V. ulița; Susanilor, deriv. din sus+suf. ani, „într-un loc mai ridicat” (lat. susum) (DEX).
- Ulița Țâmbului (Ulița Țâmbúli) (I/5)
„Ulicioară pe care avea casă un om poreclit Țâmbula”. V. uliță; Țâmbula, deriv. din țimlab, țambal (lat. cymbalum).
- Valea Șoimușului (Vălia Șoimusului, Șimușului) (R—O/5—6)
„Vale ce străbate satul și o parte a hotarului satului vărsindu-se în Someș.” Valea, vale „Depresiune, adâncitură de teren alungită, prin care trece o apă curgătoare” (lat. valis);

- Șoimușului, deriv. evolutiv din Solumus, solum+suf. us, (lat. solum), solum, „teren arabil, sat natal, patrie” (DLR).
- Valea Șutăii (Vălia Șutăii) (L–J/3–4)
„Vale ce curge în partea de hotar numită Șutăii și se varsă în Valea Șoimușului în capătul din jos al satului”. Valea, vale (lat. valis); Șutaia, deriv. din șut+suf. aia, (cf. alb. shut) „...fără coarne...” (DEX).
- Via Oanii (D'ia Ouăanii) (L/4)
Loc pe pășune, în aria vechii vetre a Șoimușului Mare, „unde a avut casă, gospodărie și vie, probabil teren arabil și fânețe, un om pe care îl chema Oanea”. Via, vie (lat. vinea) (DEX); Oanii, Oanea, deriv. din Ioan, n. calend. (A.N. Cont. DOR).
- Șoimuș, (Șoimûș, Șimûș)
Toponim pe care l-am derivat conform evoluției istorice din forma originală Solumus (Villa olachalis Solumus) din solum+suf. us. (lat. solum) (DLR).

ȘTEFAN CHIȘU

BIBLIOGRAFIE

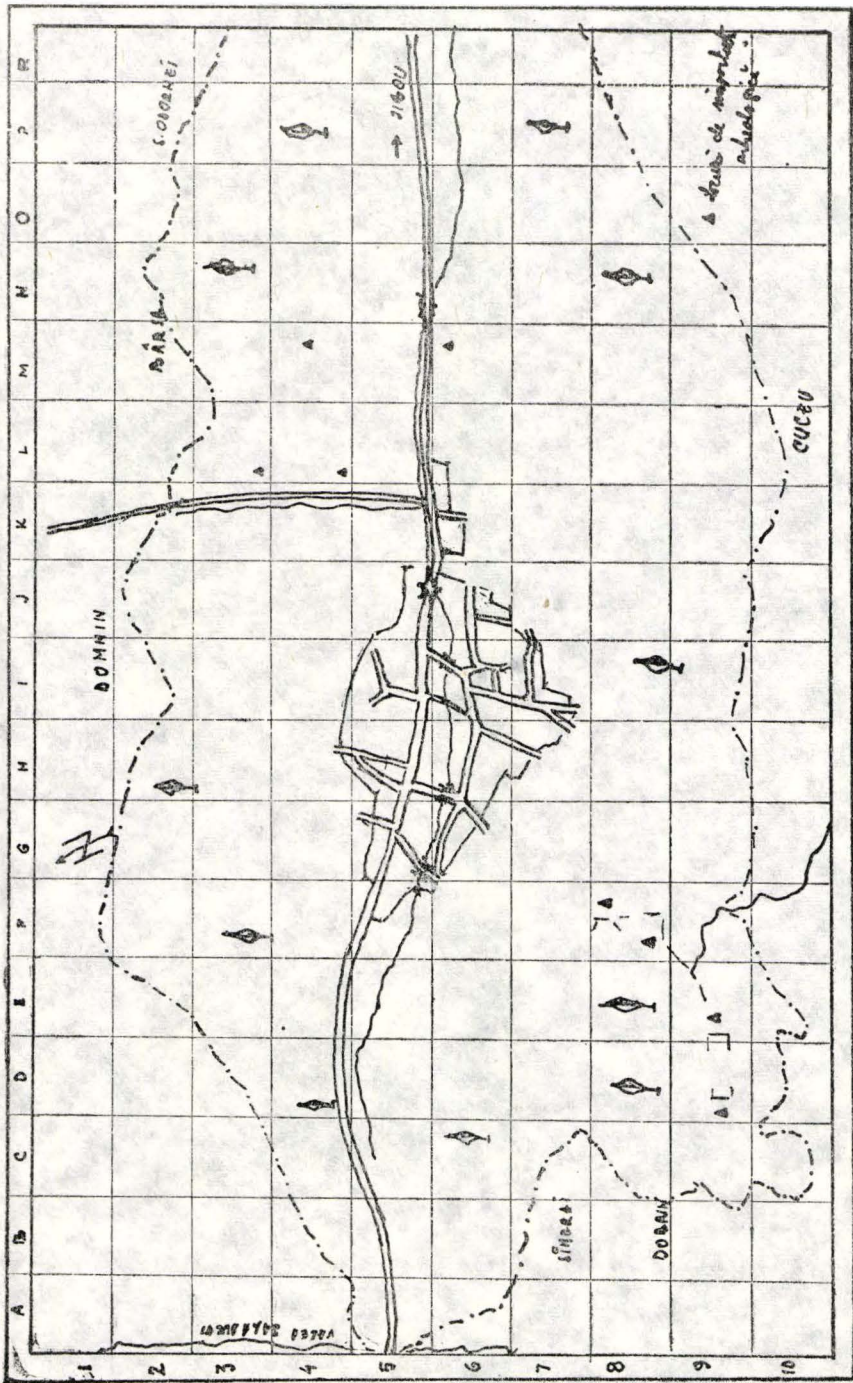
1. * * * Dicționarul limbii române, București, 1906 și urm. (SDA).
 2. * * * Dicționarul explicativ al limbii române, București, 1975 (DEX).
 3. * * * Dicționarul limbii române moderne, București, 1958.
 4. * * * Der Grosse Duden Rechtschreibung, Leipzig, 1981.
 5. * * * Solymos Község Határvázlata nr. 1 (și 10 anexe), 1871. Cartea funciară nr. 1. Dosar nr. 39 Șoimuș. Parcelar și hărțile pe părți de hotar. Oficiul de evidență funciară. Notariatul de Stat al jud. Sălaj, Zalău.
- *
*
*
6. N.A., Constantinescu, Dicționar onomastic românesc, București, 1963 (DOR).
 7. Czuczor és Fagyas, *A Magyar Nyelv Szótára*. Budapest, 1874.
 8. N. Drăganu, Toponomie și istorie. Cluj, 1928.
 9. N. Drăganu, *Românii în veacurile IX–XIV, pe baza toponomiei și a onomasticii*, București, 1933.
 10. V. Frățilă, *Toponomie și istorie. Stratificări toponimice în zona Târnavelor. Contribuții lingvistice*, Timișoara, 1984.
 11. C. Guțu, *Dicționar latin-român*, București, 1983, (DLR).
 12. I. Iordan, *Toponomie românească*, București, 1963.
 13. St. Pascu, *Voevodatul Transilvaniei*, Cluj-Napoca, I. 1972, II. 1979, III. 1986, IV. 1989.
 14. R. Petri, *Szilágy vármegye monográphiája*, IV, Budapest, 1904.
 15. Révai, *Nagy Lexikona*. Budapest, 1910 (și urm.).
 16. I.I. Russu, *Etnogeneza românilor*, București, 1981.
 17. D. Stoica, Lazăr, C., *Schiță monografică a Sălajului, Șimleu Silvaniei*, 1908.
 18. C., Suciuc, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, București, 1968.
 19. L. Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente um Rumanischen*, Budapest, 1966.
 20. K. Togányi, *Szolnok Doboka vármegye monográphiája*, Deés, 1904.

SIGNIFICATIONS DANS LA TOPONYMIE DU VILLAGE DE ȘOIMUȘ (II)

(Résumé)

En suivant la discussion de certains problèmes, initiée dans un article antérieur, nous nous proposons de présenter cette fois les toponymes de l'intravillain du village Șoimuș.

Par cette analyse nous mettons l'accent sur l'explication du toponyme du village — même ; en ce qui le concerne, nous nous situons sur une position différente à l'égard des auteurs qui ont déjà écrit sur ce problème.

SĂRMĂȘEL -
ZONA SĂRMĂȘELI